

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія суспільних дисциплін і правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

для студентів

спеціальності	081 Право
освітньо-професійної програми	Право
освітньо-професійного ступеня	фаховий молодший бакалавр

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02139554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма № 1371

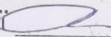
(підпис) (прізвище, ініціали)

Київ-2023

Розробник: Грищенко Л.В., викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач: Грищенко Л.В., викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства
Протокол від 28 серпня 2021 року № 1

Голова циклової комісії Юлія РЯБОКОНЬ

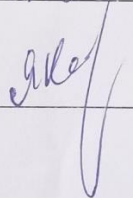
Робочу програму перевірено
« 04 » вересня 2021 р.

Заступник директора
з навчально-методичної роботи

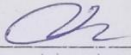
Зоя ГЕЙХМАН

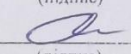
Заступник директора
з навчальної роботи

Яніна КАРЛІНСЬКА

Пролонговано:

на 2021/2022 н.р. (Підпис) (Рибаченко В.), «31» 08 2022 р., протокол № 1
(ПІБ)

на 2021/2022 н.р. (Підпис) (Рибаченко В.), «31» 08 2022 р., протокол № 1
(ПІБ)

на 20__/20__ н.р. (_____) (Підпис) (_____) (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____) (Підпис) (_____) (ПІБ), «__» __ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/годин	6 /180	
Курс	2	
Семестр	3	4
Кількість змістових модулів з розподілом:	6	
Обсяг кредитів	4	2
Обсяг годин, в тому числі:	120	60
Аудиторні	56	28
Модульний контроль	8	4
Семестровий контроль	-	-
Самостійна робота	56	28
Форма семестрового контролю	екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія держави і права» є: розвиток наукового юридичного мислення студентів; формування уявлень про закономірності формування та розвитку держави і права, становлення різних правових систем та особливості їхнього функціонування в різні історичні періоди.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія держави і права» є: ознайомлення студентів з основними положеннями та проблемами теорії держави і права;

вивчення загальних, специфічних об'єктивних закономірностей розвитку державно-правової дійсності, форм і способів впливу держави і права на людину, що дозволить зрозуміти природу державно-правових явищ і їх роль у розвитку людської цивілізації;

засвоєння студентами базових державно-правових понять, що є вихідними логічними засадами для галузевих юридичних наук та спеціальних правових дисциплін, ступінь засвоєння яких істотно вплине на подальше вивчення інших юридичних наук;

вивчення природи і закономірностей розвитку державно-правової сфери життя суспільства в рамках системного підходу, в якому теорія держави і права виступає як фундамент юридичного світогляду, мислення і культури майбутніх спеціалістів-правознавців.

В результаті вивчення дисципліни у студента мають бути сформовані такі предметні компетентності:

- здатність називати та пояснювати основні терміни і поняття дисципліни (держав, право, влада, механізм держави, органи держави, народовладдя, вибори, соціальні норми, структура права, принципи права, публічне право, приватне право, об'єктивне право, суб'єктивне право, норма права, нормативно-правові акти, система законодавства, правові відносини, правомірна поведінка, правопорушення, злочини та провини, правопорушення, юридична відповідальність);
- вміння правильно тлумачити та використовувати основні терміни і поняття дисципліни «Теорія держави і права» для розв'язання конкретних правових ситуацій; готовність розкривати та пояснювати місце держави і права в політичній системі суспільства, розкривати теорії походження держави і права;
- готовність визначати роль і значення нормативно-правових актів в регулюванні суспільного життя; здатність характеризувати систему законодавства, як засіб формального визначення норм права та надання їм загальнообов'язковості;
- вміння визначати поняття правомірної поведінки та правопорушення, їхні ознаки та види; розрізняти злочини та провини (проступки), називати та аналізувати склад правопорушення.
- здатність визначати та пояснювати роль і значення юридичної відповідальності для дотримання суспільного порядку, готовність застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності при вивченні основних галузей права;

3. Результати навчання за дисципліною

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Теорія держави і права» студент:

- називає та пояснює основні терміни і поняття дисципліни (держав, право, влада, механізм держави, органи держави, народовладдя, вибори, соціальні норми, структура права, принципи права, публічне право, приватне право, об'єктивне право,

суб'єктивне право, норма права, нормативно-правові акти, система законодавства, правові відносини, правомірна поведінка, правопорушення, злочини та провини, правопорушення, юридична відповідальність);

- правильно тлумачить та використовує основні терміни і поняття дисципліни «Теорія держави і права» для розв'язання конкретних правових ситуацій;
- розкриває та пояснює місце держави і права в політичній системі суспільства, розкриває теорії походження держави і права;
- визначає та пояснює функції, механізм та органи держави;
- визначає та пояснює структуру, функції, принципи, норми права в конкретній ситуації;
- розкриває роль і значення нормативно-правових актів в регулюванні суспільного життя;
- характеризує місце і роль виборів при здійсненні народовладдя;
- характеризує поняття правомірної поведінки та правопорушення, їхні ознаки та види;
- розрізняє злочини та провини (проступки), називає та аналізує склад правопорушення;
- характеризує систему законодавства, як засіб формального визначення норм права та надання їм загальнообов'язковості;
- характеризує правові відносини, їхній склад, особливості, підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин;
- визначає та пояснює роль і значення юридичної відповідальності для дотримання суспільного порядку, застосовує теоретичні знання у практичній діяльності при вивченні основних галузей права.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

	Назва змістових модулів, тем	усього	Розподіл годин між видами роботи					Самостійна
			Аудиторні					
			лекції	семінари	практичні	лаборатор	індивідуал	
МОДУЛЬ I. Теорія держави								
1	Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна	4	2					
2	Поняття, походження і класифікація держав	7	2					5
3	Держава у політичній системі суспільства	4	2	2				
4	Форма держави	7	2					5
5	Функції держави	8	2	2				4
	Модульний контроль	2						
	Всього за модуль:	30	10	4				14
МОДУЛЬ II. Механізм держави, державний апарат								
6	Механізм держави	4	2					

7	Основні засади народовладдя	8	2	2				4
8	Пряма та представницька демократія	9	2	2				5
9	Основні сучасні концепції держави	9	2	2				5
	Модульний контроль	2						
	Всього за модуль:	30	8	6				14
МОДУЛЬ III. Сутність права								
10	Право в системі нормативної регламентації суспільних відносин	4	2					
11	Походження, принципи, функції і структура права	9	2	2				5
12	Нормативно-правові акти та їх систематизація	8	2	2				4
13	Система права і система законодавства	9	2	2				5
	Модульний контроль	2						
	Всього за модуль:	30	8	6				14
МОДУЛЬ IV. Норми права								
14	Норми права	2	2					
15	Правова свідомість і правова культура	9	2	2				5
16	Реалізація норм права	6	2					4
17	Тлумачення (інтерпретація) норм права	9	2	2				5
18	Правові відносини	2	2					
	Модульний контроль	2						
	Всього за модуль:	30	10	4				14
	Всього за семестр	120	36	20				56
МОДУЛЬ V. Законність та правопорядок								
19	Нормативна, правова і правомірна поведінка. Правопорушення та юридична відповідальність	4	2	2				
20	Законність, правопорядок і дисципліна	7	2					5
21	Правове регулювання та його механізм	8	2	2				4
22	Теоретичні основи правового статусу особи	9	2	2				5
	Модульний контроль	2						
	Всього за модуль:	30	8	6				14
МОДУЛЬ VI. Проблеми теорії держави і права								
23	Правотворчість	2	2					
24	Законодавчий процес	7	2					5
25	Аспекти співвідношення держави та політичної системи суспільства	4	2	2				
26	Суспільна безпека та гарантії її забезпечення	7	2					5
27	Правоохоронна система: загальнотеоретична характеристика	8	2	2				4
	Модульний контроль	2						
	Всього за модуль:	30	10	4				14
	Всього за семестр	60	18	10				28
	Всього	180*	54	30				

										84
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	-----------

*із врахуванням МКР

5. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ I. Теорія держави

Тема 1. Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна

Поняття науки і її класифікація. Держава і право як об'єкти соціально-наукового пізнання. Зв'язок загальної теорії держави і права з філософією, політологією, історією, соціологією, політекономією тощо. Поняття та структура юридичної науки. Місце теорії держави і права в системі юридичних наук. Предмет загальної теорії держави і права – загальні закономірності виникнення, розвитку, функціонування держави і права. Зміст і структура загальної теорії держави і права.

Загальнолюдські та національні цінності в науці теорії держави і права. Еволюція загальної теорії держави і права як гуманітарної, філософської та політичної науки. Соціальна цінність загальної теорії держави і права та її функції. Загальнонаукові та прикладні методи пізнання державно-правових явищ.

Основні поняття теми: юридична наука, пізнання, теорія, держава, право, загальнолюдські та національні цінності, соціальна цінність, методи пізнання.

Основна література: 1-4 . **Додаткова література:** 1-9

Тема 2. Поняття, походження і класифікація держав (2 год.)

Поняття, ознаки і сутність держави. Організація соціальної влади в додержавному (первісному) суспільстві. Праобщина (первісне людство), родова та проселянська община.

Походження держави.

Класифікація держав. Історичні типи держави, форми держави, дихотомічних видів держави.

Правова держава і громадянське суспільство. Панування права, зв'язаність правом держави, невідчужуваність і непорушність законних прав і свобод людини і громадянина. Принцип розподілу владних функцій.

Основні поняття теми: постійне населення; територія; уряд; Державна символіка: Державний Герб, Державний Гімн, Державний Прапор, Державний Девіз; теорії походження держав: теологічна, патріархальна, договірна, теорія насилля, органічна, класова, психологічна, інцест, спортивна, расова, багатofакторна; класифікація держав: монархія, аристократія, олігархія, демократія; принцип розподілу влад.

Основна література: 1-4 . **Додаткова література:** 1-9.

Тема 3. Держава у політичній системі суспільства (2 год.)

Зміст і співвідношення понять «влада», «політична влада», «державна влада». Владні відносини. Виникнення політики.

Поняття та елементи політичної системи суспільства. Нематеріальні елементи: політичні принципи і норми, політична ідеологія, прогрес, свідомість, культура, діяльність.

Місце держави в політичній системі суспільства. Матеріальні елементи політичної системи. Облік і контроль за діяльністю об'єднань громадян. Держава, об'єднання громадян, людина політична, народ, класи, нації, соціальні прошарки.

Основні поняття теми: влада, політична влада, державна влада, політика,

матеріальні і нематеріальні елементи політичної системи суспільства.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 1. Поняття, походження і класифікація держав та держава у політичній системі суспільства (2 год.)

Тема 4. Форма держави (2 год.)

Поняття та елементи форми держави.

Форма державного правління. Порядок організації і взаємодії вищих органів влади і управління.

Форма державного устрою. Територіальний устрій та організація державних органів.

Державний (державно-правовий) режим. Форми та методи здійснення державної влади, рівень участі громадян в управлінні справами держави і суспільства.

Основні поняття теми: республіка: парламентська, президентська, змішана; монархія необмежена: деспотична, абсолютна; монархія обмежена: дуалістична, парламентська; форма державного устрою: унітарна держава, федерація, конфедерація; унія, протекторат, міжнародний протекторат, державно-правовий режим: демократичний і антидемократичний: тиранія, деспотія, теократія, охлократія, авторитаризм, тоталітаризм, диктатура.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Тема 5. Функції держави (2 год.)

Поняття і властивості функцій держави. Конкретний вираз, соціальна сутність держави, завдання держави на певному історичному етапі її розвитку, окремі види державної діяльності.

Форми і методи здійснення функцій держави. Правові та організаційні функції держави.

Види функцій держави. Основні і неосновні, внутрішні і зовнішні, постійні і тимчасові.

Основні поняття теми: функції держави; правові функції держави: правотворча, правозастосовча, правоохоронна; організаційні функції держави: організаційно-регламентуюча, організаційно-господарська, організаційно-ідеологічна; основні і неосновні функції держави, внутрішні функції держави: економічна, соціальна, фінансово-контрольна, ідеологічна, екологічна; зовнішні функції держави: функція оборони, дипломатична, торговельно-економічна., функція підтримання миру й мирного співіснування.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 2. Форма держави та функції держави (2 год.)

МОДУЛЬ II. Механізм держави, державний апарат

Тема 6. Механізм держави (2 год.)

Поняття та елементи механізму держави. Механізм держави як система державних

організацій.

Державний апарат. Ознаки, що відрізняють державний апарат від інших державних організацій, які входять до механізму держави.

Органи держави: поняття і види. Загальні та специфічні ознаки. Поділ органів держави на ряд груп за тих чи інших критеріїв: за змістом діяльності; за місцем у системі державного апарату; за способом створення; за персональним складом; за територією, на яку поширюється повноваження органів; за часом функціонування.

Основні поняття теми: механізм держави, державні підприємства, державні установи, державні органи, державний апарат, орган держави, загальні і специфічні ознаки органів держави, критерії поділу органів держави.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Тема 7 . Основні засади народовладдя (2 год.)

Поняття народовладдя та форми його здійснення. Народний суверенітет, єдність, повнота, верховенство народного суверенітету. Пряме народовладдя, представницьке народовладдя. Формальний зміст народовладдя. Інститути демократії. Сучасні моделі демократії. Основні концепції демократії.

Вибори як форма прямого народовладдя. Виборча система як найважливіший аспект виборів. Мажоритарна та пропорційна виборча система. Принцип загальності виборів, віковий ценз, пасивне виборче право, рівність виборчого права.

Референдум як форма прямого народовладдя. Поділ референдуму на види за наявності ознак, місцевий референдум.

Основні поняття теми: демократія, лібералізм, народний суверенітет, єдність народного суверенітету, повнота народного суверенітету, верховенство народного суверенітету, пряме народовладдя, представницьке народовладдя, безпосередня демократія, представницька демократія, вибори, виборча система, віковий ценз, виборча система, активне та пасивне виборче право, референдум, імперативний і консультативний референдум.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 3. Механізм держави, основні засади народовладдя (2 год.)

Тема 8. Пряма та представницька демократія (2 год.)

Об'єктивізація представницької демократії. Первинні органи державної влади. Органи місцевого самоврядування.

Безпосередня демократія (пряма демократія). Форми демократії. Методи прямої демократії. Історичні форми прямої демократії. Безпосередня демократія в сучасних державах. Сфера компетенції українського народу. Принципи прямої демократії. Інститут народної законодавчої ініціативи.

Основні поняття теми: демократія, лібералізм, народний суверенітет, єдність народного суверенітету, повнота народного суверенітету, верховенство народного суверенітету, пряме народовладдя, представницьке народовладдя, безпосередня демократія, представницька демократія, вибори, виборча система, віковий ценз, виборча система, активне та пасивне виборче право, референдум, імперативний і консультативний

референдум.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 4. Пряма та представницька демократія (2 год.)

Тема 9. Основні сучасні концепції держави (2 год.)

Причини багатоманіття концепцій держави. Причини об'єктивного і суб'єктивного характеру.

Основні сучасні концепції держави. Концепція загального благоденства, концепція соціальної держави, концепція елітарності держави, фашистські ідеї державності, концепція національної держави, класова концепція, технократична концепція держави.

Основні поняття теми: основні об'єктивні та суб'єктивні багатоманіття концепцій держави, концепція держави загального благоденства, концепція соціальної держави, концепція елітарної держави, концепція національної держави, статична концепція держави, анархістська концепція держави, класова концепція держави, технократична концепція держави.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 5. Основні сучасні концепції держави (2 год.)

МОДУЛЬ III. Сутність права

Тема 10. Право в системі нормативної регламентації суспільних відносин (2 год.)

Поняття системи нормативної регламентації суспільних відносин. Поняття, основні ознаки та види соціальних норм. Поняття і основні ознаки права.

Сутність і зміст права. Міра свободи, закріплені в нормах права приписи, що утворюють зміст права.

Взаємодія права з іншими соціальними нормами. Протилежні та взаємовиключні вимоги різних соціальних норм. Порушення законності посадовими особами, їхні протизаконні дії. Відображення моральних настанов та критеріїв у праві.

Основні поняття теми: соціальні норми, соціально-технічні норми, система нормативної регламентації суспільних відносин, мораль, звичай, традиція, корпоративні норми, релігійні норми, соціально-технічні норми, право, підходи до право розуміння: нормативно-позитивістський, соціологічний, генетичний, інструментальний, аксіологічний, системний, психологічний; міра свободи, приписи, сутність права, зміст права.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Тема 11. Походження, принципи, функції і структура права (2 год.)

Походження права. Сутність теорії примирення.

Принципи права, їхня сутність. Поділ права на спеціально-правові та соціальні-правові принципи.

Функції права. Регулятивна функція як статистична та динамічна.

Структура права. Порядок та процедура реалізації прав і обов'язків суб'єктів, що

визначені нормами матеріального права. Корисна, правомірна поведінка.

Основні поняття теми: теорії походження права: теорія примирення, регулятивна теорія, теологічна теорія, теорія природного права, історична теорія, марксистська теорія, теорія спеціалізації, нормативістська теорія; основні специфічні ознаки права; принципи права, дія принципів через правовому систему, соціально-правові та спеціально-правові принципи, функції права, загально-соціальні функції, регулятивна і охоронна функції, структура права, матеріальне право, процесуальне право, регулятивне право, охоронне право, публічне право, приватне право, об'єктивне право, суб'єктивне право.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 6. Право в системі нормативної регламентації суспільних відносин. Походження, принципи, функції і структура права (2 год.)

Тема 12. Система права і система законодавства (2 год.)

Система права. Внутрішня будова (форма) права, як система правових норм: єдність складових частин, диференціацією права на відносно відокремлені складові частини у виді певних об'єднань правових норм (галузі та інститути права тощо), наявність різних видів зв'язків норм права та їх об'єднань.

Система законодавства. Первинна складова частина системи законодавства, яка виступає засобом формального визначення норм права та надання їм загальнообов'язковості. Складна структура: розділи, параграфи, статті, частини, пункти.

Основні поняття теми: система права, предмет і метод правового регулювання, галузь права, конституційне право, адміністративне право, цивільне право, фінансове право, сімейне право, трудове право, земельне право, цивільно-процесуальне право, кримінальне право, кримінально-процесуальне право, міжнародне право, підгалузь права, інститут права, комплексні інститути права, основні властивості системи права, законодавство, структура законодавства, система законодавства.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 7. Система права і система законодавства (2 год.)

Тема 13. Нормативно-правові акти та їх систематизація (2 год.)

Внутрішня і зовнішня форми права. Соціальні джерела права, юридичні джерела права. Адміністративний прецедент в конкретній справі. Правова доктрина.

Нормативно-правові акти: поняття, ознаки, види. За суб'єктами видання, за юридичною силою. Відомчі нормативні акти, локальні нормативні акти.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі і за колом осіб. Втрата чинності нормативно-правовими актами за певних підстав. Дія нормативно-правових актів держави, на які не поширюється на певні частини її території.

Систематизація нормативно-правових актів.

Основні поняття теми: форма права: внутрішня, зовнішня; «джерела права», правовий звичай, нормативний договір, правовий прецедент, нормативно-правовий акт, види нормативно правових актів, правова доктрина, галузі законодавства, дія нормативно-правових актів, систематизація нормативно-правових актів, інкорпорація, кодифікація,

консолідація, звід законів.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 8. Нормативно-правові акти та їх систематизація (2 год.)

МОДУЛЬ IV. Норми права

Тема 14. Норма права (2 год.)

Поняття і види норм права. Функціональна спрямованість, за предметом правового регулювання (за галузями права), за функціональним призначенням.

Логічна структура норми права. Абстрактна гіпотеза, казуальна гіпотеза. Можливість злиття диспозиції та гіпотези в окремих випадках.

Основні поняття теми: норма права, основні види норм права, трьохелементна побудова правової системи: диспозиція, гіпотеза, санкція.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Тема 15. Правова свідомість і правова культура (2 год.)

Правова свідомість. Правомірність, протиправність, правовідносини, дієздатність, законність. Правова ідеологія, правова психологія.

Правова культура. Структурно-функціональний підхід. Аксиологічний підхід. Правова культура суспільства, соціальної групи, особи.

Правовий нігілізм. Поняття війна законів, конфронтація органів держави, що належать до різних гілок влади.

Основні поняття теми: правосвідомість, функції правосвідомості: когнітивна, правоутворююча, регулятивна; індивідуальна правосвідомість, особливості правосвідомості як специфічної форми суспільної свідомості, правова ідеологія, правова психологія, правова культура, елементи правової культури, нігілізм, правове виховання населення.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 9. Норми права. Правова свідомість і правова культура (2 год.)

Тема 16. Реалізація норм права (2 год.)

Поняття реалізації норм права та її форми. Виконання суб'єктами правомірних діянь, які передбачені нормами права. Внутрішнє ставлення суб'єкта до правових вимог та його волі у момент виконання дій, які передбачені правом. Додержання норм права – суб'єкт не вчиняє дій, які заборонені приписами права.

Застосування норм права як особлива форми їх реалізації.

Основні стадії процесу застосування норм права. Встановлення та аналіз фактичних обставин справи. Вибір норми права та встановлення автентичності її тексту(юридична кваліфікація). Тлумачення норми права. Застосування норми права.

Прогалини і колізії у праві та засоби їх усунення й подолання.

Основні поняття теми: реалізація норм права, об'єктивна та суб'єктивна сторона реалізації норм права, поділ форм реалізації норм права: додержання норм права,

виконання норм права, використання норм права; застосування норм права, державно - владні повноваження, оперативно-виконавча та правоохоронна стадії реалізації правових норм, прогалини у праві, аналогія права, аналогія закону.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Тема 17. Тлумачення (інтерпретація) норм права (2 год.)

Поняття тлумачення норм права і причини, що зумовлюють його необхідність. Тлумачення сприяє правильному і однозначному розумінню та застосуванню правових приписів.

Види тлумачення норм права. Поділ за суб'єктами (або за юридичною силою результатів) тлумачення норм права. Делеговане тлумачення.

Способи тлумачення норм права. Грамотне тлумачення являє собою встановлення дійсного змісту правових норм.

Основні поняття теми: тлумачення норм права, офіційне тлумачення норм права: нормативне тлумачення норм права, казуальне тлумачення норм права; неофіційне тлумачення норм права: доктринальне тлумачення норм права, компетентне тлумачення норм права, повсякденне тлумачення норм права; буквальне тлумачення норм права, розширювальне тлумачення норм права, обмежувальне тлумачення норм права, сенс і зміст державної волі, тлумачення норм права, тлумачення за суб'єктами, текстове тлумачення, неофіційне тлумачення.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 10. Реалізація норм права. Тлумачення (інтерпретація) норм права (2 год.)

Тема 18. Правові відносини (2 год.)

Поняття і ознаки правових відносин. Правовідносини – це особлива форма зв'язку між суб'єктами правовідносин через їхні взаємні права та обов'язки, які встановлюються у правових нормах.

Склад правовідносин.

Види правовідносин. Регулятивні та охоронні правовідносини, відносні та абсолютні, конституційно-правові, адміністративно – правові.

Підстави виникнення, зміни і припинення правовідносин.

Основні поняття теми: правові відносини, склад правовідносин, юридичний зміст правовідносин, фактичний зміст правовідносин, суб'єкти правовідносин, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність, об'єкти правовідносин, мусульманська правова сім'я, англосаксонська правова сім'я, поділ відносин з точки зору сфери суспільних відносин, волевиявлення, юридичний зміст правовідносин, правосуб'єктність фізичних і юридичних осіб, види правовідносин за рівнем індивідуалізації, галузеві норми правовідносин, волевиявлення сторін, правопорушення.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

МОДУЛЬ V. Законність та правопорядок

Тема 19. Нормативна, правова і правомірна поведінка. Правопорушення та

юридична відповідальність (2 год.)

Нормативна і правова поведінка. Правомірна поведінка: поняття, ознаки, види.

Правопорушення: поняття, ознаки, види. Карне діяння як антипод правомірної поведінки. Поділ на злочини та провини (проступки).

Склад правопорушення.

Юридична відповідальність.

Обставини, що виключають притягнення до юридичної відповідальності.

Основні поняття теми: правова поведінка, правовий вчинок, правомірна поведінка, протиправна поведінка, правопорушення, злочин та провини, об'єктивні і суб'єктивні причини правопорушень, об'єкт та суб'єкт правопорушень, об'єктивна та суб'єктивна сторона правопорушень, позитивна та негативна юридична відповідальність, види юридичної відповідальності, державний примус, необхідна оборона.

Основна література: 1-4 . **Додаткова література:** 1-9.

Семінар 11. Нормативна, правова і правомірна поведінка. Правопорушення та юридична відповідальність (2 год.)

Тема 20. Законність, правопорядок і дисципліна (2 год.)

Поняття, сутність і принципи законності. Умови, які сприяють повній та безперешкодній реалізації всіх правових приписів. Ефективний контроль за реалізацією приписів норм права.

Правопорядок: поняття і ознаки.

Поняття і види дисципліни. Сутність військової, фінансової, технологічної, договірної, партійної, навчальної видів дисциплін.

Основні поняття теми: законність, сутність, принципи, мета, гарантії законності та результат її дії, верховенство закону, наявність вини, невідворотність юридичної відповідальності, правопорядок, ознаки правопорядку, дисципліна, державна дисципліна, підвиди дисципліни.

Основна література: 1-4 . **Додаткова література:** 1-9.

Тема 21. Правове регулювання та його механізм (2 год.)

Правове регулювання: поняття, предмет, способи і типи. Об'єктивні і суб'єктивні чинники щодо можливості дії права в упорядкуванні суспільних відносин несвавільні і не безмежні.

Механізм правового регулювання: поняття, елементи, стадії.

Роль держави у функціонуванні механізму правового регулювання суспільних відносин.

Ефективність правового регулювання суспільних відносин. Критерії ефективності правових норм і права в цілому – міра досягнення цілей поставлених перед ними.

Основні поняття теми: об'єктивні та суб'єктивні чинники, правовий вплив, правове регулювання, предмет правового регулювання, механізм правового регулювання і правового впливу, типи правового регулювання, елементи механізму правового регулювання, правозастосовча діяльність органів держави при функціонуванні механізму, міра досягнення цілей як критерій ефективності правових норм.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 12. Правове регулювання та його механізм (2 год.)

Тема 22. Теоретичні основи правового статусу особи (2 год.)

Зміст і співвідношення термінів «людина», «особа», «громадянин». Поняття біосоціальної істоти. Поняття «підданства». Права і обов'язки людини пов'язані із взаємовідносинами індивіда з державою.

Поняття та елементи правового статусу особи. Суб'єктивні права людини, поділ на кілька так званих «поколінь». Право на власну поведінку. Право на чужу поведінку. Право на домагання. Різниця зміст понять «суб'єктивне право» і «суб'єктивна свобода».

Соціальна і особистісна цінність суб'єктивних прав.

Основні поняття теми: «людина», «особа», громадянин, правовий статус особи, суб'єктивне право особи, суб'єктивна свобода, політичні права й свободи людини й громадянина, економічні права, культурні права і свободи, особисті права і свободи, юридичний обов'язок, політична та соціальна цінність суб'єктивних прав.

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 13. Теоретичні основи правового статусу особи (2 год.)

МОДУЛЬ VI. Проблеми теорії держави і права

Тема 23. Правотворчість (2 год.)

Правоутворення, правотворчість і нормотворчість: поняття і співвідношення. Зміст і цілі правотворчості, її призначення в суспільстві. Роль держави в утворенні правових норм. Співвідношення правотворчості і нормотворчості.

Принципи правотворчості: гуманізм, демократизм, науковість та ін. Суб'єкти правотворчості. Стадії (етапи) правотворчого процесу. Види правотворчості: відомча, делегована, санкціонована, локальна правотворчість.

Основні поняття теми: Правоутворення, правотворчість, нормотворчість, гуманізм, демократизм, науковість

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Тема 24. Законодавчий процес (2 год.)

Законодавчий процес: поняття та стадії. Законодавча ініціатива. Право вето. Поняття юридичної техніки. Облік юридичних документів. Юридична термінологія і юридичні конструкції.

Основні поняття теми: закон, законопроект, законодавча ініціатива

Основна література: 1-5 . Додаткова література: 1-16

Тема 25. Аспекти співвідношення держави та політичної системи суспільства (2 год.)

Політична система суспільства: поняття та функції. Характеристика елементів політичної системи суспільства. Політична та державна влади в демократичній державі. Місце та роль держави в політичній системі суспільства.

Основні поняття теми: політична система, політичний інститут, політична партія, плюралізм, державна влада

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Семінар 14. Законодавчий процес. Співвідношення держави та політичної системи (2 год.)

Тема 26. Суспільна безпека та гарантії її забезпечення (2 год.)

Поняття суспільства та його структура. Суспільні загрози та шляхи їх подолання. Безпека суспільства та роль правоохоронних органів в її забезпеченні. Національна безпека як основа захисту суспільства та гарантії її забезпечення.

Основні поняття теми: суспільство, національна безпека, органи безпеки

Основна література: 1-4 . Додаткова література: 1-9.

Тема 27. Правоохоронна система: загальнотеоретична характеристика (2 год.)

Правоохоронна діяльність держави: поняття та ознаки. Принципи, мета, завдання, функції правоохоронної системи. Правоохоронні органи сучасної України.

Основні поняття теми: правоохоронна діяльність, правоохоронні органи, правоохоронна система.

Основна література: 1-5 . Додаткова література: 1-16

Семінар 15. Суспільна безпека (2 год.)

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Теорія держави і права» оцінюються за 12-бальною.

Критерії оцінювання за дванадцятибальною шкалою

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень
I. Початковий	1	Студент усно в загальних рисах відтворює один-два юридичні терміни окремої теми
	2	Студент на рівні «так-ні» усно відтворює кілька термінів, вибирає правильний варіант відповіді із двох запропонованих
	3	Студент одним простим реченням передає зміст частини теми, знаходить відповідь на закрите запитання в тексті підручника
II. Середній	4	Студент відповідає на окреме запитання за допомогою вчителя, репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу теми одним-двома простими реченнями, формулює визначення юридичного поняття
	5	Студент відтворює окрему частину основного змісту навчальної теми, відповідаючи на запитання вчителя, визначає одну-дві окремі ознаки правових понять
	6	Студент у цілому відтворює частину навчального матеріалу теми, у цілому правильно використовує окремі юридичні терміни, аналізує прості юридичні ситуації, розв'язує тестові завдання першого рівня; може користуватися за допомогою вчителя (зразок, пам'ятка) окремими положеннями нормативних актів
III. Достатній	7	Студент самостійно відтворює окрему частину теми, застосовуючи мінімальну юридичну термінологію, уміє дати визначення понять, аналізує зміст правових документів за простим планом, розв'язує елементарні юридичні задачі за допомогою вчителя, знаходить окремі правові норми в тексті нормативних актів
	8	Студент в основному володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією; може співставляти, узагальнювати інформацію за допомогою викладача; складати прості таблиці, схеми, аналізувати положення нормативно-правового акта за допомогою викладача
	9	Студент оперує вивченим матеріалом на рівні теми, може самостійно його відтворювати, аналізувати положення нормативно-правових актів, підтверджувати одним-двома аргументами висловлене ним судження про правове явище;

		самостійно розв'язувати юридичні задачі середнього рівня складності
IV. Високий	10	Студент вільно викладає правові питання, застосовуючи необхідну юридичну термінологію; уміє вирішувати за допомогою викладача тестові завдання вищого рівня; самостійно складати таблиці, структурно-логічні схеми з правових питань, аналізувати правові ситуації, дати відгук (рецензію) на відповідь іншого студента
	11	Студент володіє глибокими знаннями, може вільно висловлювати власні судження та аргументує їх, самостійно користується окремими джерелами права; може підготувати повідомлення з юридичної тематики; самостійно вирішує тестові завдання вищого рівня та певні правові ситуації, може використовувати інформацію з додаткової літератури (використання додаткової літератури не є обов'язковою вимогою)
	12	Студент ґрунтовно викладає правові питання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела юридичної інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання й уміння у практичній діяльності (участь у дискусіях, засіданнях «круглих столів» тощо); може самостійно вирішувати юридичні задачі, застосовуючи правові знання

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії їх оцінювання

№ з/п	Назва теми	Кількість балів
1	Держава: поняття, класифікація Держава: форма, та функції	12
2	Держава: механізм, державний апарат Сучасні концепції, народовладдя	12
3	Теорія права Система права. Система законодавства	12
4	Система норм права Реалізація норм права	12
5	Правова поведінка, правопорядок та дисципліна Взаємозв'язок «людини», «громадянина», «держави»	12
6	Нормативна основа правоохоронної діяльності Характеристика правоохоронної системи	12
	Разом	12

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма проведення модульного контролю – модульна контрольна робота

Форма проведення – письмова.

Час проведення – 80 хвилин.

Максимальна кількість балів: 12 балів

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль проводиться у формі екзамену.

Підсумкова оцінка виставляється за результатами складання екзамену. Результати оцінюються за дванадцятибальною шкалою відповідно до кількості набраних балів.

Допуск до екзамену відбувається за умови, коли студент успішно виконав усі види робіт, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. У разі невиконання окремих обов'язкових видів робіт з об'єктивних причин, студент повинен виконати їх і прозвітуватись у строк до останнього семінарського (практичного, лабораторного) заняття. Час та порядок виконання робіт і звітування визначає викладач.

Таблиця переведення балів:

Оцінка за 12-бальною шкалою	Оцінка за стобальною шкалою
12	98-100
11	94-97
10	93-90
9	89-86
8	85-82
7	81-75
6	74-69
5	68-65
4	64-60
3	59-55
2	54-50
1	49-45

7. Навчально-методична карта дисципліни «Теорія держави і права»

Разом: 180 год., лекції – 54 год., семінарські заняття – 30 год.,
самостійна робота – 84 год., підсумковий контроль – 12 год.

	I					II				III			
	Теорія держави					Механізм держави, державний апарат				Сутність права			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Дати													
Теми лекцій	Теорія держави і права як наука і навчальна дисципліна	Поняття, походження і класифікація держав	Держава у політичній системі суспільства	Форма держави	Функції держави	Механізм держави	Основні засади народовладдя	Пряма та представницька демократія	Основні сучасні концепції держави	Право в системі нормативної регламентації суспільних відносин	Походження, принципи, функції і структура права	Система права і система законодавства	Нормативно-правові акти та їх систематизація
Теми семінарських занять			Семінар 1. Поняття, походження і класифікація держав та держава у політичній системі суспільства (2 год.)		Семінар 2. Форма держави та функції держави (2 год.)		Семінар 3. Механізм держави, основні засади народовладдя (2 год.)	Семінар 4. Пряма та представницька демократія (2 год.)	Семінар 5. Основні сучасні концепції держави (2 год.)		Семінар 6. Право в системі нормативної регламентації суспільних відносин. (2 год.)	Семінар 7. Система права і система законодавства (2 год.)	Семінар 8. Норма права. Нормативно-правові акти та їх систематизація (2 год.)
Поточний контроль					МКР				МКР				МКР

Підсумк овий контрол ь	Екзамен
---------------------------------	---------

8. Рекомендована література

Основна література:

1. Камінська Н. В. Теорія держави і права: навчальний. - Київ : КНТ, 2021. - 191 с.
2. Бандурка О. М. Теорія держави і права: підручник. - Харків : ХНУВС, 2018. - 416 с.
3. Білозоров Є. В. та ін. Теорія держави та права : навчальний посібник - Київ : Освіта України, 2017. - 320 с.
4. Теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. / В. О. Качур ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : КОМПРИНТ, 2014. - 327 с.

Додаткова література:

1. Цвік М.В., Петришин О.В. Загальна теорія держави і права. Підруч. для студ. вищ. навч. закл. - Х.: Право, 2009. - 572 с.
2. Машков А. Проблеми теорії держави і права. Основи. Курс лекцій. – 2011. - К : К. І. С., - 464 с.
3. Луць Л.А. Загальна теорія держави та права: Навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою).-К.: Атіка, 2007.-412 с.
4. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.— Харків:Право, 2011.— 584 с.
5. Вступ до теорії правових систем. Навч.посіб. За ред. О.В.Зайчука, Н.М. Онищенко. – К., 2006.
6. Загальна теорія держави і права. Навч. посіб. За ред.. М.В.Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – К., 2002.
7. Лисенков С.Л. Теорія держави і права: Підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2005.
8. Рабінович П.М. Теорія держави і права: Навч. посібник. Вид. 5-те, зі змінами. — Тернопіль: Лілея, 2002.
9. Ромашов Р.А., Пархоменко Н.М., Легуша Н.М., Муртазаєва Г.Н. Теорія держави і права. Навч.посіб. К., - 2007.
10. Теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. для студентів / [А. М. Шульга та ін.] ; за ред. канд. юрид. наук, доц. А. М. Шульги ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. - 463 с.